

heten bland de okunniga sprides.

Om nu Banken under närvarande förhållanden fortfar att mottaga Ryska sedlar, så är detta dess ensak. Det vore nog inbillskt att tro, att i dess styrelse icke finnes den klokhets, att man icke mottager några papper, på hvilka Banken förlorar. Ryska sedlar behöfver Banken, för att i Petersburg invexla de Finska. Och så snart man der vid denna invexling begär agio på de Finska sedlarne, torde Banken icke vara sen att vägra mottaga de Ryska till nominela värdet samt om förhållandet inberätta till Hans Majestät. Man kan också vara fullt öfvertygad derom, att utan afseende på, hvad den ena eller andra författningen må innehålla, Banken aldrig skall tvingas inlösa det Ryska sedelmyntet med förlust.

10

J. V. S.

55 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 5, maj 1862

H. G. PORTHANS SKRIFTER. 2:A DELEN. H:FORS 1862.

20

Denna andra del af den på F. Litteratursällskapets bekostnad utgifna upplagan innehåller fortsättning och slut af *Chronicon Episcoporum*. Första delen omfattar tiden från första eröfringen till 1412, eller från biskop Henrik till Bero II:s död, denne den sextonde Åbiskop i ordningen; den andra fortgår till 1576, behandlande de elfva följande biskoparnes embetstid. Michael Agricola är den tjugusjette, och till och med hans tid har Porthan haft Juustens magra krönika till grund för sina rika anmärkningar. Den tjugusjunde i ordningen, hvars lefvernesbeskrifning Porthan ur andra källor meddelar, är denna Juusten sjelf.

30

För en större läsarkrets äro dessa två band naturligtvis icke ämnade. Språket förbjuder det. Men framställningens diffusa form oaktadt måste de med intresse läsas af hvar och en studerad person, som älskar sitt fäderneslands historia. Och då de följande banden komma att innehålla afhandlingar och uppsatser äfven på Svenska språket, bör man kunna hoppas, att Skrifterna i deras helhet skola finna tillräcklig afsättning, för att icke öka massan af Litteratursällskapets mindre säljbara förlager och trycka ned dess framtida verksamhet. Dessa Skrifter utgöra »minnesvården, varaktigare än bronzen» af denna man, hvars namn blifvit Finska nationalitetens fana; och genom att tillegna sig ett exemplar af dem kan hvarje Finne värdigt fira bronsstodens stundande aftäckande.

40

KAPINA KAUAHOELLA V. 1808. KERTONUT OSK. BLOMSTEDT. TURUSSA 1862.

Denna skildring af ett bland 1808 års krig lyckligtvis få härjningar är i sen enkelhet förfärlig.

Öfverallt är det en gifven följd af allmogens oordnade motstånd och krigsföretag, att de af en segrande fiende hårdt bestraffas. När en krigshär i fremmande land har icke blott att strida mot den ordnade väpnade styrkan, utan i hvarje ögonblick måste frukta försåt, öfverfall, fångenskap och död af landets öfriga invånare, är det förklarligt, att den till sitt försvar kan använda endast skräckmedel.

50

Folkupproret begagnar mot den i disciplin och vapen öfverlägsna

krigsstyrkan alltid försätet, det nattliga öfverfallet, fiendens öfvermanande en om en. Detta är för detsamma nödvändighet. Det känner icke och kan icke använda några till folkrätt blifna krigsbruk. Sådant för till repressalier från fiendens sida; krigsbruket upphör och allt blir tillåtet. Historien är derföre full af berättelser om härjningar, som af sådan anledning utöfvats.

Men det är dock bland Europas flesta folk vanligt, att hämden träffar endast egendomen och de individer, hvilka gripas med vapen i hand; och om äfven en eller annan individ straffas för att hafva burit vapen eller blott såsom misstänkt härför, känner man icke mera till pinandet. Qvinnor och barn skonas af alla bildade nationer.

Man tror sig derföre höra förtäljas scener ur vildarnes lif, då man läser om, huru personer blifvit stekta vid sakta eld. Det är föga underligt, att den lilla skriften länge väntat på tillstånd att komma i dagen. Ty sådane handlingar, ehuru vållande af individers råhet, kasta dock skugga på de trupper, individerna tillhöra.

Det är känt, att i de Sydösterbottniska Svenska socknarne, i Lappfjerd och Nerpes, folket under kriget satte sig till motvärn och hårdt fick pligta derför. Mindre bekant är tillgången i de närgränsande Finska församlingarne, i Ilmola, Kauhajoki och Kurikka. Allt, hvad här skedde, var också, att några foror af bönderna togos och ett vanmäktigt försök gjordes att hindra fiendens återkomst, hvarvid en officer blef skjuten. Detta tilldrog sig i Kauhajoki. Bönderna hade till dessa obetänkta företag blifvit uppmanade af en student Hanelles och en länsman Qvist. Att fienden, då han åter kom i besittning af trakten skulle straffa dessa företag var oundvikligt. Det var kosacker, som utförde hämddomen; och ehuru förödelsen af egendom icke sträckte sig vida, icke heller något stort antal menniskor fick plikta med lifvet, blir medlidandet med de träffade än större genom grymheten i sättet och derigenom, att hämden för det mesta föll på oskyldiga. Denna är förbannelsen af all politisk handling, all sådan verksamhet, som gäller staters öden, att, om den misslyckas, den drager förderf öfver hundra, öfver tusende, öfver millioner. Pennan kan dervid ofta vara ett mera olycksbringande vapen, än skjälbössan. Upphofsmännen förstå vanligen att akta sitt skinn. Så gjorde äfven de nämnda upphofsmännen till »mordnatten i Kauhajoki.» Förf. berättar, att de från början omsorgsfullt höllo sig utanför kulornas område.

40 KIRJOITUKSIA LAKI-ASIOISTA, KOKOILI FERD. FORSSTRÖM. HELSINGIS-SÄ 1862.

Titeln är något oegentlig, ty Hr Forsström är dessa uppsatsers icke blott samlare utan äfven författare. Samlade äro de, emedan här tillsamman ånyo aftryckta ur särskilda periodiska skrifter. Så hafva detta blads läsare haft tillfälle i årgången 1858 se den första af ifrågavarande uppsatser: »Pitääkö Suomessa opetuskielen ensin suomentaman ja sitte vasta virkakielen»? De öfriga handla om domstolsinrättningen, rättegången, qvinnans lagliga ställning, om skogsåverkan, penningröntan, vexlar, preskription i skuldfordringsmål o. s. v.

För den Finska litteraturen hafva dessa afhandlingar en icke ringa betydelse. Såsom synes beröra de i de flesta fall lagreformfrågor för dagen och äro egnade att sprida insigt angående dessa. Men de utgöra också ett värdefullt bidrag för det juridiska språkets utbildande, isynnerhet som Förf. föga torde hafva någon medtäflare i att behandla

Finskan i juridiska ämnen. Vi veta icke, om någon annan domare i landet, än Förf., använt Finskan som domstolsspråk i skrift. Icke heller känna vi, att några andra juridiska afhandlingar på detta språk finnas, än de i denna skrift samlade. Detta är föga att undra på, då den juridiska litteraturen i landet öfverhufvud hittills varit så fattig.

En komitté är kallad att sammanträda, för att höras öfver Finskans införande som domstolsspråk. Hvad har man af dess förslag att hoppas? Vi våga häröfver icke yttra oss, emedan det kanske vore en orättvisa mot pluraliteten af medlemmarne att tro den komma att stadna vid de obotfärdigas förhinder. Ingen vågar mera bestrida rättmätigheten och nödvändigheten deraf, att domstolsspråket för den Finska befolkningen skall vara Finskan. Men alldagligen ser man endast farhågor uttryckas, att reformen möjligen komme att gå för fort, och den mening yttras, att den först efter årtiondens förberedelser blir möjlig att genomföra.

Hr Forsström är lyckligtvis äfven en af medlemmarne i komittén. Hans afgjorda åsigt är, att domstolen icke behöfver vänta på skolan och Finska språkstudiets framgång i denna. Sannt är också, att intet lands domstolsspråk väntat på modersmålets studium i skolan. Med Finskan är väl förhållandet i detta hänseende i någon mon annat, än med de flesta andra språk. Det har icke ens varit de flesta domares egentliga modersmål, icke heller de bildades samtalsspråk. Men hvarje domare i Finska trakter är förbunden att förstå Finskan och kunna tala densamma. Den detta icke kan, han är uppenbarligen oduglig för sin befattning. Hans ringa samvetsgrannhet att öfvertaga ett värf, som han icke kan sköta, och den likgiltighet, hvarmed styrelsen låtit detta ske, utgöra icke den minsta ursäkt för förhållandets fortfarande. Med förmåga att förstå ett språk i tal och skrift och med färdighet i dess talande är nödig öfning i språkets skriftliga behandling i samma ämne och på samma begränsade gebit icke svår att vinna.

Vi anföra dock detta icke i den mening, att alltså hvar och en domare borde föreläggas valet att träda från sin befattning eller förvärfva sig full duglighet för dess handhafvande genom att lära sig att både muntligen och skriftligen meddela parterna, hvad domstolen funnit vara lag och rätt jemte grunderna för dess domslut. Herr Forsström fordrar icke annat, än att hvarje domare må tillåtas åt parter, som sådant begära, utgifva protokoller på Finska. Det är, för att afvisa den invändning, man gjort mot denna så billiga begäran, vi anfört det nyss föregående. Man har nemligen sagt: börjar den ena eller andra domaren att utgifva Finska protokoller, så fattar allmogen ovilja mot de domare, som icke göra det. Med denna invändning har man hittills verkligen lyckats afhålla Regeringen från att lemna den ifrågavarande tillåtelsen. Deri ligger verkligen hunden begrafven. Den ena får icke vara bättre, än den andra. Men det är ett sådant pockande från deras sida, som icke kunna uppfylla, hvad egentligen af hvarje domare kan fordras, vi anse icke böra få gälla.

Alltså: detta är det minsta komittén kan föreslå, att den domare, hvilken så vill och kan, genast må få börja skriva sina protokoller på Finska. Det är troligt, att icke just många till en början skola begagna tillåtelsen. Men opinionens tryckning skall snart tvinga flera till efterföljd. De gamla, af hvilka det billigtvis icke kan begäras, att de skola lägga inlärandet af ett nytt skriftspråk till sina ganska trägna och tunga tjensteåligganden, dem skall ingen fördöma. Men äfven de hafva utvägen att förskaffa sig något biträde, som förmår fylla, hvad dem sjelfva brister.

Hr Forsström inskränker sitt förslag endast till de protokoller, som meddelas parterna, då de icke ämna draga saken till högre rätt. Dombok, protokoller i besvär och vädjade mål, hemställningar m. m. skulle alltså fortfarande skrivas på Svenska. Detta anse vi vara alltför blygsamt begärdt och medgifvet. De högre domstolarne må hjälpa sig bäst de behaga. Det är en enkel utväg, att vid dem till en början anställas ett tillräckligt antal translatorer. Till vidare bringas statsverket härigenom på nya utgifter. Men om, såsom föreslaget är, lagmansrätterna komma att indragas, ger denna besparing styrelsen medel nog i händerna. Vi äro öfvertygade, att det icke skall dröja länge, förrän de yngre ledamöterna i Hofrätterna skola sjelfva öfvertaga translatorsbefattningarne, isynnerhet som vid föredragning i Hofrätt öfversättning-
 10 en behöfver ske endast muntligen. Efter lagmansrätternas försvinnande måste säkert äfven hofrättspersonalen ökas, emedan målens antal ökas¹, och man kan då hoppas, att de Finskan mäktiga ledamöternas antal snart skall räcka till en division, hvilken kan handlägga de på Finska inkomna målen, så att öfversättning till Svenskan blir öfverflöd-
 20 dig.

Vi hafva härvid icke alls tagit patriotismen i beräkning. Men man bör hoppas, att äfven bland jurister den öfvertygelse småningom skall vinna i styrka, att Finskans införande vid domstolarne är icke blott en sak för nyttan, icke heller blott ett erkännande af individens rätt, utan ett verk för Finska nationens sjelfbevarande.

JURIDISKT ALBUM, UTGIFVET AF ROBERT LAGUS. FJERDE HÄFTET.
 H:FORS 1862.

På titelbladet betecknas detta häfte såsom *Andra serien. Häft. I*. Den snabbhet, hvarmed de tre senaste häftena följt hvarandra, gör skriften till en periodisk skrift, af hvilken man kan anse närvarande häfte börja en ny årgång. Skriften kunde verkligen, för att äfven vinna en snabb och ökad spridning, utgifvas såsom Tidskrift. Men beklagligen har den för längre tid förlorat sin hittillsvarande kunskapsrika och outtröttligt arbetsama utgifvare, hvilken företagit en resa till utlandet; vi säga beklagligen äfven i den mening, att Herr Robert Lagus anträdt resan med en bruten helse. Såsom mången bland dem, af hvilka framtiden haft något att vänta, har han nödgats kämpa sig sin väg genom hvarjehanda vedervärdigheter. De hafva följt honom äfven vid utgif-
 30 vandet af denna skrift, hvars få häften kunde förtälja om de svårigheter, det ännu har med sig att i detta land bringa något till offentligheten. Så har äfven de i desamma meddelade handlingarnes utbekommande erfordrat icke få ansökningar och klagoskrifter; och hvad som med njugg nöd erhållits, har utgifvaren fått betala med dryg lösen för kartering m. m.

I häftet fortsättes och avslutas uppsatsen: »Det nya lagverkets historie» af Hr Palmén. Man vinner af densamma ytterligare bekräftelse på, hvad längesedan varit kunnigt, att detta arbets- och kostnadsdryga företag är för det mesta förfeladt. Likaså fortsättes artikeln: »Om gamla Finlands rättsliga förhållanden vid reunionen 1811», denna af
 40 utgifvaren. Af utgifvaren innehåller häftet ännu tvenne nya artiklar, nemligen: »Om Djurplågeri-förbrytelsens upptagande i strafflagen» och »Ett projekt om Storfurstendömet Finlands territoriala förminsk-

¹ Denna erfarenhet har man gjort i Sverige.

ning.» Den förra behandlar ett för detta blads läsare bekant ämne. Finland torde snart vara det enda land i Europa, der en Förening mot djurplågeriet icke finnes, och der djurens misshandlande icke bestraffas. I senare hänseendet har man dock nu att vänta rättelse af Landtdagen.

Projektet till Finlands territoriala förminskning är en högst förunderlig sak. Detta förslag, att från Finland afskilja de tre Kexholmska härader samt Kivinebb, Mohla och Walkjärvi socknar väcktes af grefve Rehbinder. Redan 1822 kommo Kivinebb och Nykyrka i fråga, då den förra socken, utgörande ett gods, af Ryska kronan inlöstes och underlades Systerbäcks gevärsfaktori. År 1826 förnyades projektet i nyss omnämnda utvidgade skala.

Man kan väl förstå motiverna till förslaget. De inom nämnda härader och socknar belägna donationsgodsen gäfvos ständiga anledningar till kollisioner och klagomål hos Kejsaren, emedan Finlands lagar så illa passa till de Ryska donatoriernas häfdvunna sätt i deras underhåfvandes behandling, och emedan det väntade skyddet af denna lag gjorde bönderna mindre villiga än förut att underkasta sig detsamma. Grefve Rehbinder stod närmast i mellanhand vid dessa kollisioner; ställningen var icke behaglig, och han kunde väl äfven hysa farhågan, att de förr eller senare skulle föranleda någon åtgärd, fränkande Finlands lag och författning. Att detta förutseende icke varit helt och hållet fåvitskt är känt. Men var den föreslagna åtgärden befattning-enlig? Wiborgs län hade enkelt genom ett Kejsarligt Manifest blifvit med Finland förenadt. Kunde genom ett annat Manifest en större eller mindre del deraf åter frånskiljas? Enligt all statsrätt måste frågan besvaras nekande. Det förstås af sig sjelf, att en regent kan öka ett lands område och makt utan hinder af konstitutionela former, om det sker utan att bringa dess säkerhet i våda. Men i intet konstitutionelt land kan regenten utan den mest tvingande nöd förminska desamma. Genom Manifestet af år 1811 hade Wiborgs län blifvit en integrerande del af Finska staten. Kejsar Alexander afträdde länet såsom kejsare af Ryskland. Såsom sådan egde han makt att häri göra och låta. Men såsom Storfurste af Finland var han förbunden att »frelsa och beskydda borgom och landom och allom sin och kronones rätt.» Det var alltså en förvillelse hos grefve Rehbinder att tillstyrka en så olaglig åtgärd. Det kan förklaras ur den tidens ännu osäkra medvetande om, hvilken Finlands statsrättsliga ställning egentligen var. Godt och väl är det, att Senatens pluralitet den senare gången, åberopande »den ordning Finlands grundlagar föreskrifva», afstyrkte förslaget. Men eget är, att Senaten vid det tidigare tillfället 1822 icke fann sig af grundlagen förhindrad att tillstyrka Kivinebbs afskiljande. Dock »Finlands grundförfattning» glömdes icke heller då i Prokuratorns och Senatens yttrande, men blott för förmenandet, att det med den »icke torde instämma», att Regenten besitter jord, isynnerhet frälsejord i Finland. Hvar härom stadgas är icke sagdt. Men Kivinebb eller Lintula gods var också inlöst för *Ryska kronans* och Artilleri-Departementets räkning. Det hade låtit säga sig, att afstyrka sjelfva inlösningen. I stället ansågs länstyckets förenande med kejsardömet lämpligast ställa saken till rätta. Att icke blott kejsar Alexander utan äfven kejsar Nicolai lät frågan till alla delar förfalla, kan bland annat tjena till prof på den undantagsbehandling, Finland bland eröfrade länder fått röna.

»Falsk Sjelfanklagelse», en Tysk brottmålshistoria, och ett antal af Hr Universitetssekreteraren Grotenfelt meddelade rättsfall och domslut inom eget land erbjuda intresse och undervisning för den praktiska

juristen.

Professor Lindelöf har skrivit »Ytterligare om röstberäkning» mot Litteraturbladets anmärkningar. Vi skola till ämnet återkomma.

J. V. S.

56 SVENSK LITTERATUR.

10 *Litteraturblad n:o 6, juni 1862*

POÉSINS HISTORIA AF P. D. A. ATTERBOM. I-IV BANDET. ÖREBRO 1861.

Detta arbete torde varit en öfverraskning för en stor del af den Svenska läseverlden – och för mången en den angenämaste öfverraskning. Ju mindre nemligen dagen ger anledning att glädjas öfver nya förhoppningar för Svenska litteraturen, desto mera glädjande är det, att arvet efter den förgångna lysande litteraturperioden förökas. Äfven torde alla de, hvilka såsom Ref. uppvuxit vid ljudet af namnen från denna period, finna ett särskildt intresse i att se dess representanter ännu efter döden smyckas med nya förtjenster.

Utom kanske någon krets i Upsala torde det icke varit känt, att Atterbom skulle efterlemnad här ifrågavarande arbete. Det utgör nu andra delen af hans »*Samlade Skrifter* i obunden stil.» Reseminnena från Tyskland och Italien i två band utgöra nemligen den första. Det är hemtadt ur manuskript till tre föreläsningkurser i ämnet, hvilka den onämnde utgifvaren, såsom resultatet af hans uppoffrande möda visar, med samvetsgrann omsorg begagnat.

Sådane monografier som Poesins historia äro något nytt i verlden. De hafva tillkommit, sedan man lärde inse å ena sidan, att historien öfverhufvud är en mensklighetens kulturhistoria, och å den andra, att således den politiska historien ensam framvisar endast de yttre verkningarna af orsaker, hvilka ligga bakom densamma i folkens intellektuella och sedliga bildning.

I slutet af förra århundradet hade redan en Engelsman, Hartmann, börjat sammanskrifva en poesins allmänna historia. Men arbetet afbröts, förrän förf. hunnit genomgå den antika poesin. Den första historia, som omfattar alla betydligare kulturfolks poësi, utgafs först 1832 af Hegel's berömda lärjunge Rosenkrantz, numera professor i Königsberg, under titel: »*Handbuch der allgemeinen Geschichte der Poesie.*»

Med den omfattande lärdom, Hegel egde i alla grenar af menskligt vetande, hade han i sina föreläsningar i Estetiken ordnat och bedömt en icke ringa del af poesins mera framstående skapelser hos de skilda kulturfolken. Detta ordnande bestod deri, att han sökte finna det inre sammanhanget mellan de ideal, åt hvilka poesin på skilda tider och hos skilda folk gifvit ett uttryck. Det faller väl hvar och en i ögonen, att t. ex. en tragedi af Sophokles, en af Corneille och af Shakspeare icke likna den ena den andra. Man kan också jmförelsevis lätt anmärka hvarjehanda olikheter, genom hvilka de skilja sig från hvarandra. Men man kommer genom en sådan yttre jmförelse icke till att begripa, hvori skilnaden består. Man kan dock ana till, att den hvilar på hela den tids och det folks sätt att betrakta verlden och röra sig och verka i densamma, om hvilkas poetiska produktioner frågan är. Ett folks poësi kommer sålunda att betraktas i sammanhang med alla dess kulturförhållanden öfverhufvud och alltså äfven att förklaras ur dess